

SLOVENSKI IMPRESIONISTI

Likovna
umetnost

Knjige Slovenski impresionisti, ki je izšla pri Državni založbi Slovenije, smo lahko samo veseli, saj je v njej objavljen preišljen izbor 81 reprodukcij velikega formata, seveda samih barvnih. Izboru profesorja Franceta Steleta, ki je, kajpak, napisal tudi skrbno pretehtan uvod, ni kaj oporekati, čeravno bi si ta ali oni zaželel videti med reprodukcijami še več, če že ne kar vseh del, zbranih v tej knjigi, »galeriji slovenskih impresionistov«. Ker pa tudi galerije ne premorejo vedno ali pa nikoli vseh del, se omejuje izbor seveda na tisto značilno predstavitev slikarja z deli, ki naj pokažejo z izborom pravo vrednost celotnega slikarjevega opusa.

Stelè je izbral 16 reprodukcij Ivana Groharja, kar povsem zadostuje za resnično trdno sliko o opusu tega slikarja plodnih polj, kakor je Stelè duhovito pokazal na njegovo glavno značilnost. Jakopiču je avtor dodelil največ reprodukcij; kar 26 skuša osvetliti delo tega slikarja ilnatih obgozdskih partij, slikarja, ki mu je impresionizem pomagal do realizacije svoje barvne in svetlobne vizije. Morda bi ravno ob izboru Jakopičevih reprodukcij mogli

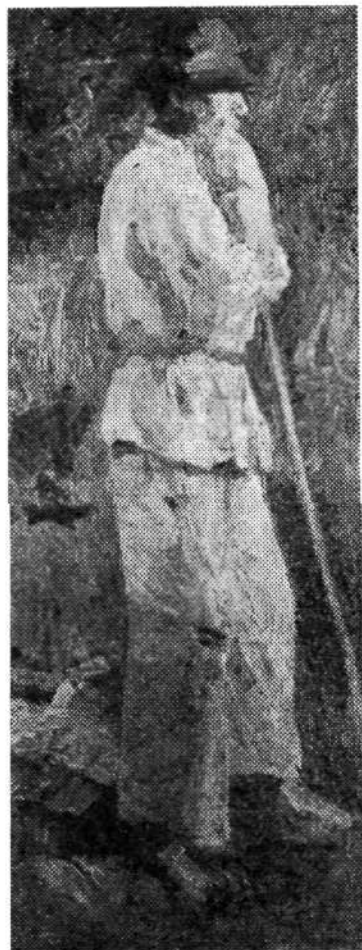
Matej Sternen: Podoba žene z lastno podobo v zrcalu

spregovoriti nekaj kritičnih pripomb, ker nam je še v živem spominu velika razstava v Moderni galeriji, toda avtor se je trdno držal svojega koncepta pokazati Jakopičevo rast vse od takrat, ko »se je kot pesnik barve približal njenemu samostojnemu muzikalno

uglašenu izrazu, tako da je še danes aktualen«. Zato je tudi opustil tiste sproščene in drzne skice, v katerih je polno izredne sugestije, s katero nam slikar nehote razodeva svoje spopade s svetlobnimi fenomeni. Dodajanje teh in podobnih reprodukcij bi zlomilo trdne prikaze slikarjevega vzpona že do same barvne abstrakcije. 21 reprodukcij Matije Jame enakovredno podpira sklepno misel, da »je najbolj zavzeti teoretik slovenskega impresionizma, ki je kot najbližji francoski trojici slikarjev atmosfere težil za tem, da bi ostal zvest njihovemu zgledu«.

Če očitamo samim reprodukcijam določene pomanjkljivosti, da je Grohar pretrd, oster, ne pa mehko nežen, da je čez Jakopičeve reprodukcije razlit premočan modrikast soj, potem moramo pri Jamovih ugotavljati samo najboljše: so najbolj uspele izmed vseh štirih, kajti 18 Sternenovih nikakor ne more pokazati enkratne slikarske tehnike, predvsem tistega značilnega srebrnkastega sijaja, ki ga je vdahnil Sternen svojim slikam.

Ker smo ravno že pri reprodukcijah, se pomudimo ob tej problematiki še nekoliko, čeravno so jo vzeli v precep in pretres vsi dosedanji kritični zapisi kot eno najbolj perečih ter najmanj posrečenih rešitev, to pa je oprema te lepe in reprezentativne knjige, za katero je poskrbela Nadja Furlan. Očitek leti na reprodukcije, ki se nadaljujejo čez pregib knjige, so včasih samo prepognjene, večkrat pa celo prešite z belo nitjo. To je senca, ki nas resnično moti in je ne more pregnati niti sklicevanje na format slik. Mar bi ne bilo mogoče to rešiti z drugačno obliko knjige? Podolgovat format bi rešil skoro vse reprodukcije, takó pa je verjetno zgledovanje pri revijskih opremah bilo vsekar odločujoče. Morda pa delamo krivico avtorici opreme, če je v ozadju pritajena bojazen založnika, da bi to knjigo-galerijo z zares velikimi reprodukcijami uporabljal kupec za razstavljanje, slike obesil na stene ali jih celo

Matija Jama: Hrvat

prodajal in takó založbi kvaril trgovski posel pri prodaji drugih reprodukcij. Cena knjige, število reprodukcij v njej in primerjava s cenami reprodukcij kar govore temu v prid. Ne glede na pripombe, ki smo jih izrekli o reprodukcijah kot celoti, je posamezen kos brez dvoma vreden veselja, ki nam ga prinašajo te slike v stanovanja, ko si originalov niti ne moremo zamisliti. Tiskarna Arti grafice Ricordi iz Milana je večkrat primerjala poskusne odtise z originali ter je svojo nalogo zgledno opravila, ker je povsem razumljivo, da

reprodukcija nikdar ne more zamenjati originala. Še večje težave seveda nastajajo, če hočemo približati s to knjigo često skoraj nemogoče posnemljivo barvno subtilno svetlobno trepetanje slik naših impresionistov. Zavedamo pa se, da je to nemogoče, kajti veliko platno reprodukcija zmanjša in ga nekoliko oropa tistih prav zadnjih svetlobnih in barvnih tančic, plastičnosti same slikarske tehnike, leska olja.

Mikavna dvojnost med naslovom knjige Slovenski impresionisti in med naslovom eseja izpod peresa prof. Franceta Steleta Slovenski impresionizem utemeljuje avtor s tem, da »zbuja pozornost skupina štirih slikarjev, ki jih umetnostna zgodovina označuje kot uresničitelje »slovenskega impresionizma«. Njihovo v tej knjigi objavljeno delo preseneča posebno zato, ker gre za uspeh umetniške skupine, ob kateri lahko govorimo kar o »šoli«, in ne za individualne dosežke posameznih umetnikov. »Problem slovenskega impresionizma še vedno ni dokončno rešen. Za reševanje problema bo potrebno analizirati razvoj slehernega njegovih štirih mojstrov, pritegniti v analizo tudi tiste slikarje, ki so bili sopotniki impresionistov vsaj po tehniki slikanja, in vsa spoznanja tudi o vplivu impresionistov na poznejše slovensko slikarstvo strniti v sintetično oceno.« Stelè je v uvodu, ki je sicer kratek in zgoščen, zelo jasno poudaril, da je bilo ustvarjanje teh umetnikov v impresionizmu le faza v njihovem razvoju in v dobi pred prvo svetovno vojno, ko so se prekušali v skupnem organiziranem delu tudi medsebojno kontrolirati, nova tehnika pa jim je pomagala premagati akademske naplavine preteklosti, da so lahko odkrili nov svet, ves trepetajoč v svetlobi.

Avtor se je zavedal, da ne piše samo za domačega bralca, ki mu je šel daleč nasproti s kar neverjetno razumljivim in jasnim ter tudi duhovitim tekstom, je pa morda preozko in premalo poudaril kulturno in tudi politično stanje

»v umetnostno precej sterilnem političnem okviru avstro-ogrske Srednje Evrope brez neposrednega stika s Parizom«. Naj so bile opombe h knjigi takšne ali drugačne, vrednosti knjige ne morejo zmanjšati pa tudi tega namena s tem zapisom nisem zasledoval. Kajti na knjigo smo predolgo čakali, petdeset let bi jo že morali imeti. Sedemdeset let je preteklo, odkar so impresionisti dosegli priznanje za enkratnost, nato pa je beseda o njih zunaj naših meja potihnila. Sedaj bojo vsaj v knjigi dokazovali, da današnja moderna umetnost, ki se je v tujini tako afirmirala, ni pogrnala v zraku, ampak ima korenine prav v delu, ki ga prikazuje knjiga.

Andrej Pavlovec

JANEZ SEDEJ, VIKTOR MAGYAR

Pričujoči zapis nikakor ne more reševati problemov, ki se vedno znova porajajo ob tem, da so si ob upravičenem ali neupravičenem reklamiranju pridobili v kratkem času slikarji laiki — zdaj samorastniki — izredno popularnost. Poleg vseh problemov nastopa še problem opredeljevanja naivstva v tej zvrsti slikarstva, ki ga še do danes nismo trdno opredelili, ampak je to še vedno samo fenomen, s katerim se poigravamo pri pisanju o slikarstvu te vrste. Teorijo naivne umetnosti je strnil v knjigi Naivno slikarstvo Jugoslavije dr. Boris Kelemen (založnik Galerije mesta Zagreb, Spektar, Stvarnost, tisk ČGP Delo, Ljubljana 1969) v dveh poglavjih: prvo zajema teorijo naivne umetnosti, drugo pa kritično oceno o razvoju naivne umetnosti v Jugoslaviji. V prvem poglavju vključuje v razpravljanje mejnike, kakršni so otroška risba, likovno izražanje umobolnih in sodobni amaterizem. Podobna stališča smo poznali že iz uvodnih razmišljanj v katalogu k veliki razstavi naivne umetnosti v Baslu leta 1961 (Laiennaler, razstava v Ge-